

(ד,טז) לך כנוס את כל היהודים
הנמצאים בשושן וצומו עלי וגו'
ובכן אבוא אל המלך אשר לא
כדת וכאשר אבדתי אבדתי.

וברש"י (בשם מדרש אגדה) "אשר לא כדת"
שעד עתה באונס ועכשיו ברצון, "וכאשר
אבדתי אבדתי" כאשר אבדתי מבית אבא
אובד ממך (ממרדכי), שמעכשיו שאני ברצון
נבעלת לעכו"ם אני אסורה לך, עכ"ל, וכן הוא
במגילה (יג:). ורבים מקשים לפי המובא
במפרשים בשם הזוה"ק ששידה נזדמנה לו
לאחשורוש במקום אסתר, ובאמת מעולם לא
בא עליה אלא על השידה (שפרים ורבים כבני
אדם כדאי בחגיגה טז.), אי"כ למה אמרה
שתהיה נאסרת על מרדכי אם תבוא עכשיו
ברצון (אם לא נאמר שהמדרשים מחולקים
הם בדבר זה)?

ונראה שענין הנס שנזדמנה לו שידה
במקומה היה רק על ידי זה מה שלא הלכה
אסתר אליו אלא באונס גמור, וכיון שלא היה
בהליכתה אפילו נדנוד קל של רצון על כן
זכתה לנס זה שלא תצטרך להבעל כנגד
רצונה, אבל עכשיו שהחליטה ללכת ברצון
לטובת הכלל, חששה ששוב לא תזכה לנס זה
שתזדמן לו השידה במקומה.

(ה,ד) ותאמר אסתר אם על המלך
טוב יבוא המלך והמן היום אל
המשתה אשר עשיתי לו.

ובמגילה (טו:) ת"ר מה ראתה אסתר
שזימנה את המן? ר"א אומר פחים טמנה לו
וכו', ר' יהושע אומר מבית אביה למדה וכו',
ר"מ אומר כדי שלא יטול עצה וימרוד וכו',
עיין שם כל הסוגיא הרבה טעמים מתנאים
ואמוראים. ועיי"ש, אשכחיה רבה בר אבנה
לאליהו אי"ל כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי,
אי"ל ככולהו תנאי וככולהו אמוראי, ע"כ.

ונראה לפרש, שהרי היא עשתה את הכל
ברוח הקודש, כמבואר במסי מגילה (יד: והובא
ברש"י) עה"כ (ה,א) "ותלבש אסתר מלכות",
וכל דבר הנעשה ברוח הקודש נעשה בתכלית
השלימות, ועל כן כל תועלת ששייכת לבוא
ע"י המעשה נכללת בההופעה של הרוח
הקודש, ולכן "ראתה אסתר" ככולהו תנאי
וככולהו אמוראי, שכל אחד ואחד מצא צד
תועלת בדבר, וכולם נכללים במעשה של רוח
הקודש הנעשה בתכלית השלימות.

ויובנו בזה דברי חכמים (שם טז.) על פסוק
(ז,ו) "איש צר ואויב המן הרע הזה" אי"ר
אלעזר מלמד שהיתה מחווה כלפי אחשורוש
ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן. והענין תמוה,
איזה רווח והצלה יעמוד ליהודים אם היתה
מראה על אחשורוש שהוא הצר והאויב? אמנם
כיון שכל מעשיה של אסתר היו על פי רוח
הקודש לא היה מקום שתוציא שקר מפיה,
שהרי באמת היה אחשורוש רשע כהמן, ולכן
היתה מחווה כלפיו עד שהוצרכה לכפייה על
ידי מלאך למנוע מזה.

✓ (ח,טז) ליהודים היתה אורה
ושמחה וששון ויקר.

ובמגילה (טז:) אי"ר יהודה אורה זו תורה
וכן הוא אומר (משלי ו,כג) "כי נר מצוה
ותורה אור", שמחה זה יום טוב וכן הוא
אומר (ראה טז,יד) "ושמחת בחגך", ששון זו
מילה וכן הוא אומר (תהלים קיט,קסב) "שש
אנכי על אמרתך", ויקר אלו תפילין וכן הוא
אומר (תבא כח,י) "וראו כל עמי הארץ כי שם
ה' נקרא עליך ויראו ממך", ע"כ. ולפי פשוטו
משמע שעד שעת הישועה לא היו עוסקים
בדברים הללו, וקשה שהרי מעולם לא שמענו
שגזרו שלא לקיים את המצוות:

ויש לפרש שהרי בודאי היו להם תורה ויום
טוב ומילה ותפילין גם לפני הישועה, אבל

מעין בית השואבה

מגילת אסתר תעה

היתה התורה בלי אורה (עיי מגילה כח. דשמעתא בעא צילותא כיומא דאסתנא), וגם היה היום טוב בלי שמחה, המילה בלי ששון (שאמרו בלבם הרי הבן בין כך ובין כך לא יחיה ולא יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים), והתפילין בלי יקר (שהרי לא היו עמי הארץ יראים מהם). ואחר הישועה נהפוך הוא, וליהודים היתה תורה עם אורה, יו"ט עם שמחה, מילה עם ששון, ותפילין עם יקר.

אין ענה לברייתא אלוהי (אסתר א' ט"ז)

(ט"ג) ותאמר אסתר אם על המלך טוב ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום ואת עשרת בני המן יתלו על העץ וגו' ויהרגו בשושן שלש מאות איש וגו'.

לבאר הטעם שלא הרגום ביום ראשון נראה שבערי הפרזים נקהלו היהודים ולא התמהמו מלעשות בשונאיהם כרצונם, כיון שהיו השונאים יכולים לברוח שהרי לא היו הערים מוקפים חומה, וגם חששו שאולי בשהותם מלנקום נקמתם אולי יבוטל פחד היהודים מעליהם ויבואו מעמי הארץ לעזרת חבריהם, ובטחו בהקב"ה שינצחו את אויביהם, ולכן שעבדו לבם לאביהם שבשמים, ועיי' "וגבר ישראל" (עיי ר"ה כט.). אבל בעיר שושן - מקום משכן אסתר המלכה ומרדכי המשנה למלך, והעיקר שהעיר מוקפת חומה, חשבו היהודים שיש לאל ידם לשמור שלא יברחו השונאים, וגם אין להם לפחד שיפול עליהם אויב, והוסב מזה חסרון בטחון בהקב"ה, לכן לא זכו לתוקף הנס שיהרגו כל הקמים עליהם ביום ראשון, והוצרכו ליום שני. ובקשה אסתר שיתלו בני המן לעורר את ישראל להכיר בנסי ה' ונפלאותיו ויבטחו בהקב"ה ולא בהחומה. וזהו ענין תיקון "שושן פורים" בכל עיר המוקפת חומה, שלפי גודל הבטחון בה' יתגדל

הנס ואם יתמעט הבטחון נתקטן הנס, והכל תלוי באמונה שהקב"ה לבדו משען ומבטח לעמו.

(ט"ב) ויכתב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורש הקרובים והרחוקים. לקים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו וגו'.

משמע שהיו כאן שני סוגים, הקרובים והרחוקים. ויש לפרש, הקרובים הם בני הגולה הסמוכים לשושן העושים פורים ביום י"ד אדר, והרחוקים הם אלו שכבר חזרו לארץ ישראל והיו גרים בערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון שהם עושים ביום ט"ו אדר.

(ט"ד-כו) כי המן בן המדתא האגגי צרר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם והפיל פור הוא הגורל להמם ולאבדם. ובבאָה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ. על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם.

נראה לפרש סדר המקראות, שבאו להסביר למה נקרא פורים בלשון רבים, והלא לא היה כאן אלא פור אחד? אלא שבאמת יש כאן שני פורים והם "פור המן" ו"פורינו" (כדברי הפייטן "פור המן נהפך לפורינו"). וזהו מפרש הכתוב, ומתחיל שהמן הפיל פור להמם ולאבדם, ואחר

כ"אסתר המלכה", איזה כבוד יש לה במלכות זו, שנלקחה לבית המלך באונס? עוד צריך ביאור מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה פרשה נח,ג) שבזכות קכ"ז שנה של שרה אמנו בלי חטא, זכתה אסתר למלוך על קכ"ז מדינה, וקשה כנ"ל שהרי כל המלכות הזאת היתה אצלה ענין של אונס וצער, ואיזו זכות יש כאן? גם יש לבאר דבר זה, שמצינו ששרה היתה דומה לאסתר במה ששתיהן נלקחו לבית המלך באונס, הלא דבר הוא.

הנה יש לעיין במה שמצינו בכמה מקומות שהמלך דרוש שמלך אחרי אחשורוש נקרא "דריוש בן אסתר", ואם היה בן אסתר הרי היה לו דין ישראל, ואמנם בסוגיא ריש ר"ה (ב.ג.) מבואר שהיה לו דין של מלך מאומות העולם, עיין שם. וי"ל על פי המובא בשם הזוה"ק שמעולם לא בא אחשורוש על אסתר, אלא ששידה נזדמנה לו. ולפי זה י"ל שדריוש לא נולד מאסתר כלל, אבל היא גידלתו כאמו (שהרי אחשורוש מת שנה אחת אחרי מעשה פורים כמבואר בסדר עולם), ולכן גם כשדריוש הוכתר להיות מלך, היו כל דברי המלכות נחתכים על פיה לרבות בנין בית שני (וכמו שהיה אצל יוסף במצרים) "וַיִּשְׁמְנֵי לְאָב לְפָרְעָה", ואז נעשית ל"אסתר המלכה". וא"כ התואר של "אסתר המלכה" הנזכר בכתוב, שהוא תואר של כבוד, שייך לתקופה זו של אחר מיתת אחשורוש, ולמלכות זו על קכ"ז מדינה ועל גלות ישראל המפוזרת בתוכן זכתה בזכות קכ"ז שנים של שרה אמנו בלי חטא, שהרי "שרה" היא לשון שררה, וכן דרשו חז"ל (עי' ברכות יג.) שנקראת "שרה" על שם שיצאו ממנה מלכים, וכדכתיב (לך יז, טז) "מַלְכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ", וכח המלכות בישראל נמשך ממנה.

ומה שנלקחו שתיהן לבית המלך, גם שרה

כך הצליחה אסתר להשיב מחשבתו הרעה על ראשו (וזהו פורינו). ואז מסיים הכתוב "על כן קראו לימים האלה פורים" בלשון רבים, "על שם הפור" של המן, "על כן על כל דברי האגרת הזאת" שמספר את הנס שאירע לנו באותו היום - וזהו פורינו, "ומה ראו על ככה" - מה ראו הצוררים בתחילה שגזרו להשמיד את כל היהודים, "ומה הגיע אליהם" - לבסוף, ששלטו היהודים המה בשונאיהם.

(ט,כח) והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור וגו'.

ובמסי מגילה (יח.) קראה [את המגילה] על פה לא יצא, מנלן, אמר רבא אתיא זכירה זכירה כתיב הכא "והימים האלה נזכרים" וכתוב התם (בשלח יז, יד) "כתוב זאת זכרון בספר" מה להלן בספר אף כאן בספר, וממאי דהאי זכירה קריאה היא וכו', עיי"ש. [ובירושלמי מגילה (פ"א ה"א) "נזכרים" בקריאה.] והטעם שנאמר לשון "זכירה" ולא נאמר בפירוש לשון "קריאה" י"ל עפ"ד חז"ל (מגילה ז.) שאמרה אסתר לחכמים כתבוני לדורות ולא הסכימו בתחילה עיי"ש, ולכן קודם שהורשה הכתיבה היתה המגילה בגדר "זכירה".

וי"ל עוד, שהרי קיום מצות "זכור את אשר עשה לך עמלק" (תצא כה, יז) הוא דווקא מתוך הספר, ונרמז בקרא "כתוב זאת זכרון בספר" [ועיין מה שהארכנו בענין זה בפרשת תצא (שם)], ולכן מחמת היות קריאת המגילה מתוך הספר גם כן קיום חיוב זה של זכירת מעשה עמלק לכן נכתבה בלשון "נזכרים".

(ט,כט) ותכתב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תקף וגו'.

ויש להבין מה שאנו מתייחסים אל אסתר

מעין בית השואבה

וגם אסתר, להורות שבאמת שייכות הן למלכות כנ"ל.

ארור המן אשר בקש לאבדי ברוך מרדכי היהודי.

ובגמ' (מגילה ז:): מיחייב איניש לבסומי בפורי'א עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. נשאלתי הרי שניהם עולים בקנה אחד- שהרי כשהצדיקים מתברכים אז נופלים הרשעים, וכשמתקלל המן הרי מרדכי קם, ולא צריך לבסומי כדי להכיר שאין הבדל בין ברוך מרדכי לארור המן.

ואולי שהנה בשנאת הרשעים מרגיש כל אחד ואחד שנאה פרטית להרשע, שהרי בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, ואיך לא יחס לבב האיש הישראלי לנקום נקמת אביו ואמו ונקמת אחינו בני ישראל הנתונים בצרה, ואם כן שנאתו אינה כולה בבחינת "מִשְׁנֵאִיךְ ה' אֶשְׁנֵא" (תהלים קלט, כא) אלא מהולה גם בשנאתו הפרטית. אמנם לא מצוי ענין זה לגבי אהבת הצדיקים, ששם יאופשר אהבה נקייה שהיא רק מכח אהבת ה'. ולכן מחייב איניש לבסומי, שמי ששותה יותר מלימודו (עי' רמ"א או"ח תרצ"ה בשם הכל בו) הרי

מגילת אסתר תעז

"יין ישמח לבב אנוש" (שם קד, טו) ואינו דואג כלל והוא מרוצה עם הכל, "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" שאז יהיה ה"ארור המן" רק מחמת "אוהבי ה' שנאו רע" (שם צז, י) כמו ה"ברוך מרדכי" שהוא מחמת אהבת ה' ולא יתערב בה רגשיו הטבעיים של שנאת האכזריות של צוררי ישראל.

בנוסח על הנסים "ותלו אותו ואת בניו על העץ".

וכן איי בתרגום שני (הובא בתוס' חגיגה יא. ד"ה ברום). ואף שתלו את המן בפסח (עי' מגילה טו. וברש"י ד"ה יו"ט ראשון) ואת בני המן בי"ד אדר, צ"ל או "שנשאר תלוי עד הפורים או"שחזרו ותלו אותו, וצ"ע.

עוד צ"ע מה שאומרים בפיוט מעוז צור "רוב בניו וקניניו", מה הם קניניו שתלו על העץ? ואולי י"ל שהנה כתיב (אסתר ח, א) "ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן" וא"כ לא היו להמן שום קנינים חוץ מבניו, והם היו "קניניו". וצ"ע. ועיי' בפ"י הסידור למרן רש"י הירש זצוק"ל.

